

בס"ד, ט"ו טבת התשפ"ד

בבא קמא דף נ"ה – כלאיים בדגים, שמירה כראוי, גרמא

מושגים:

1. קועיה –
שמואל אמר שאווז ואווז הבר הם כלאיים, והגמ' דנה מדוע הם נחשבים כלאיים? האם בגלל שאחד אריך 'קועיה', שהמקור שלו ארוך ושל השני קצר? אבל גמל ערבי ופרסי הם לא שני מינים למרות שאחד מהם אלים 'קועיה' בהקשר הזה רש"י מפרש צוארו עבה, והשני דק.
2. שמירה פחותה –
שור שנעלו אותו בדלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה, זו שמירה פחותה שמספיקה לשומר חינם להיפטר מחובותיו לבעלים. בהמשך הדף נחלקו תנאים איזה שמירה מחוייב הבעלים לשמור את שורו שלא יזיק, אם הוא תם או מועד.
3. גרמא –
נזק עקיף שנגרם בעקיפין על ידי המזיק, המשנה בדף שלנו מביאה דוגמאות, יש בראשונים מחלוקות מה ההגדרה של נזק עקיף האם זה נזק לא ודאי, או נזק בהשהיה של זמן, או לא על ידי המזיק באופן ישיר, ועוד. יש גם דיון במה שונה הגדרת 'גרמא' מ'גרמי', ש'גרמא' בניזיקין פטור לכאורה וב'גרמי' יש מחלוקת.

שאלות:

1. דביר ראה את המילה 'הספד' בחלום האם הוא צריך לחשוש?
אגב הלימודים של גז"ש מהציווי על מנוחת שור וחמור בשבת, הגמ' מביאה שרבי חנינא בן עגיל שאל את ר"ח בר אבא, מדוע בלוחות הראשונות לא נאמרה המילה 'טוב', ובשניות נאמר, בכיבוד אב ואם, 'למען ייטב לך?' ר"ח בר אבא הפנה אותו לרבי תנחום בר חנילאי שלמד אצל ריב"ל שהיה בקי באגדה, הגמ' מביאה את השתלשלות המעשה, ואת דברי שמואל בר נחום, שאמר שהסיבה היא הואיל וסופן של הלוחות הראשונות להישבר במעשה העגל. ומסביר רב אשי, שבשבירה הזו חס ושלום תפסוק טובה מישראל, ולכן לא נאמרה המילה 'טוב'.
בהמשך לכך רבי יהושע אמר שמי שרואה את האות 'טי"ת' בחלומו זה סימן יפה, והגמ' מבררת גם את העניין הזה ובסוף מגיעה למסקנה שהסיבה היא שבפעם הראשונה שהאות 'טי"ת' מופיעה בתורה זה במילה 'טוב', בפסוק 'וירא אלוקים את האור כי טוב'.
ריב"ל אמר שמי שרואה את המילה 'הספד' בחלומו זה סימן שהוא היה אמור להיפטר מהעולם, אבל ריחמו עליו, והוא ניצל.
2. יואב קשר דולפין וכריש שימשכו את הסירה שלו, האם הוא עבר על איסור כלאיים?
המשנה אמרה שכל הדינים המופיעים במשנה ובין השאר כלאיים, חלים גם על חיות ועופות.
הגמ' מביאה כמה עובדות על בעלי חיים לעניין כלאיים,

- ר"ל אמר שאגב משנתינו רבי שנה שתרנגול, טווס ופסיוני (סוג שליו) הם לא אותו מין, והרבעה שלהם היא כלאיים, למרות שהם גדלים ביחד.
- שמואל אמר שאווז ואווז הבר הם כלאיים, והגמ' דנה מדוע הם נחשבים כלאיים? האם בגלל שאחד אריך {קועיה}, שהמקור שלו ארוך ושל השני קצר? הגמ' מבינה שזה לא הבדל גנטי משמעותי שהופך אותם למינים נפרדים, כמו שגמל פרסי וגמל ערבי, הם לא שני מינים למרות שאחד מהם אלים {קועיה} בהקשר הזה רש"י מפרש צארו עבה, והשני צארו דק. והגמ' מביאה מספר דעות של אמוראים מה ההבדל המשמעותי בין האווז ואווז הבר.
- רבי ירמיה אמר בשם ר"ל, שמי שמרביע שני מינים שחיים בים, חייב מלקות, רב אדא ב"א בשם עולא אמר שהסיבה היא שלומדים גז"ש, שגם על מיני היבשה וגם על הדגים נאמר 'למינהו'. (התוס' מביא דיון אגב המדרש האם מדובר על דגים או דוקא על חיות שבים).
- רחבה שאל האם מי שמנהיג את הקרון שלו על ידי עז ודג שקשור ושוחה בנהר ומושך יחד עם העז, האם הוא חייב על כלאיים של 'לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו' למרות שאחד תמיד נשאר ביבשה והשני בים, האם זה נקרא יחדיו? רבינא הקשה על זה, האם נאמר שמי שזרע כלאים חיטה ושעורה על הגבול שאחד מהם בחו"ל ואחד בארץ במרחק פחות משלושה טפחים הוא חייב, ברור שלא? הגמ' משיבה שזה לא דומה, כי בחו"ל אין חיוב בכלל על מצוות התלויות בארץ, אבל גם הים וגם היבשה הם מקום חיוב לעניין כלאים של הנהגת בעלי חיים ביחד.
הגמ' לא פושטת את השאלה.
- 3. אלחנן קשר את הכלב שלו בחבל בשמש והלך לעשות קניות, הכלב השתחרר ונשך, האם אלחנן חייב לשלם על הנזק?
בפרק החדש, המשנה מפרטת בין השאר כיצד אדם צריך לשמור על הצאן שלו שלא יזיק. ומבואר שמי שמכניס את הצאן שלו לדיר צריך לנעול את הדיר כראוי, כי אחרת הוא חייב בנזקים שיגרמו.
הגמ' מפרטת שכראוי, פירושו נעילה שעומדת בפני רוח מצויה, וזו {שמירה פחותה}, כי היא לא מגינה בפני רוח שאינה מצויה.
המשנה אומרת שאם הגדר נפרצה בלילה, או שפרצו אותה ליסטים הוא פטור כי זה אונס, ובלילה הוא גם לא יודע על זה. (תוס' בפירוש הראשון)
ואם הוא השאיר את הבהמה בשמש, הוא חייב, כי אז הבהמה עושה מאמצים מיוחדים להשתחרר.
- הגמ' מבררת כאיזה תנא במחלוקת המשולשת שראינו בדף מה, סוברת משנתנו. (המשנה מדברת על תשלום של נזק שלם שהזיקה הבהמה, כלומר מדובר על נזק של מועדות. והמשנה גם מזכירה כיצד שמין את הערוגה שהזיקה הבהמה כחלק מהשדה הגדולה כפי שראינו בדף מז.)
- רבי מני בר פטיש, אומר שמשנתנו כר"י, מאחר ומדובר על צאן מועד שמשלם נ"ש, ופטור בשמירה פחותה. שהרי רבי מאיר תמיד דורש שמירה מעולה, ור"א סובר שאפילו שמירה מעולה לא תועיל, אלא סכין לשחיטה.

הגמ' אומרת שאפשר להעמיד את משנתינו גם כרבי מאיר, משום שאצלינו מדובר על נזקי שן ורגל, שהם מועדים מתחילתם כי הבהמה נהנית לאכול, או הולכת כדרכה. ובשן ורגל לעומת קרן, גם ר"מ סובר שמספיקה שמירה פחותה, משום שהתורה מיעטה בשמירתם של שן, רגל, בור ואש. והגמ' מביאה את הלימודים מהפסוקים כיצד רואים שהתורה מסתפקת באבות נזיקין אלו בשמירה פחותה.

רבה אומר שההסבר הזה גם מדוייק במשנה, כי המשניות עד עכשיו עסקו בשור, והמשנה שלנו עוסקת בצאן. מסתבר שבקרן כנראה משנתינו לא תסתפק בשמירה פחותה.

4. אבידן שילם לזוהר ולאנתן כדי שיעידו עדות שקר בבית המשפט, האם הוא צריך לשלם על הנזק שהוא גרם בתוצאות המשפט?

בסוף הדף הגמ' מביאה ברייתא שבה רבי יהושע מונה ארבעה דברים, שמי שעושה אותם פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמיים, בגלל שהם {גרמא}, ולא נזק ישיר,

- מי שפורץ גדר בפני בהמת חברו,
- מי שכופף את קמת חבירו בפני הדליקה.
- מי ששוכר עידי שקר להעיד.
- ומי שיודע עדות עבור חבירו ולא מעיד לו.

והגמרא תדון בפירוט במקרים הללו בדף מחר.